

Volby 2017: třída v mantinelech kapitalistické konjunktury

I. Ve volbách v Česku v říjnu 2017 vyhrálo přání zachovat současnou fázi kapitalistického cyklu.

Hlasy pro šéfa hnutí ANO Babiše se vykládají jako hlasy hněvu, protestu, beznaděje. Vzešly však z podmínek ekonomického rozvoje. V tomhle směru to nebyly dominantně protestní hlasy, do volebních urn je vyslala spokojenost občanské společnosti s roky ekonomické konjunktury a souhlas se *statu quo*, který přinesly: nejnižší nezaměstnanost v Evropě, reálné mzdy rostoucí „samy od sebe“, díky situaci na pracovním trhu, jistota pracovního místa a možnost změnit ho za lepší, nízká inflace.

Volební podpora ANO (29,64 procent hlasů, při volební účasti 61 procent¹) šla napříč celou společností. ANO vyhrálo ve všech krajích a okresech České republiky i (s jednou výjimkou) ve všech kategoriích podle druhu práce, vzdělání a věku voličů. Podle povolebních průzkumů ho volilo 26 procent manuálně pracujících, 23 procent nemanuálně pracujících, 36 procent pracovních neaktivních. Dostalo hlasy 37 procent lidí se vzděláním bez maturity a 25 procent se středoškolským nebo vysokoškolským vzděláním, rozhodlo se pro něj 41 procent lidí nad 60 let, 26 procent lidí ve věku od 35 do 59 let a 14 procent mladých od 18 do 34 let (byla to jediná kategorie, v níž ANO nevyhrálo první místo).

Ony volební preference se odehrály na půdorysu, který tvoří rekordní míra zaměstnanosti (73,3 procenta), nejnižší míra nezaměstnanost v Evropě (2,7 procenta v září 2017, kdy klesala 50. měsíc v řadě), růst mezd (v 1.-2. čtvrtletí

¹ Můžeme říci, že politickými preferencemi je společnost relativně roztrhaná. Vítěz voleb dostal o devět procent hlasů méně, než kolik bylo abstencí.

2013 byl medián 21 271 korun, v 2. čtvrtletí 2017 činil 24 896 korun, meziroční nárůst o 8,2 procenta; mzdy rostou stejným tempem jako před deseti lety v době boomu²).

To vše, a především toto, formovalo účtování mnoha pracujících s posledními roky a jejich preference. Tím spíše, že si zapamatovali krizi po roce 2010 (která přinesla utahování šroubů jak na pracovištích, tak mimo ně) mnohem výrazněji než předchozí turbulence. Potvrzují to hlasy z pracovišť, kde máme členy či kontakty, ale vypovídají o tom i průzkumy, můžeme-li je přibrat do úvahy. V červnu letošního roku hodnotilo životní úroveň své domácnosti 53 procent jako dobrou (v únoru 2013 to bylo 37 procent), jako špatnou 13 procent (v únoru 2013 to bylo 24 procent). Podobně v červnu letošního roku považovalo ekonomickou situaci v České republice za dobrou 38 procent (v únoru 2013 jen 7 procent), za neutrální 40 procent (27 procent) a špatnou 19 procent (65 procent).

Máme-li sociální demokracii na mysli nikoli formální politickou stranu, ale materiální konfiguraci kapitalistických společenských vztahů, jejímž rysem je mimo jiné i plynulý, byť třeba jen mírný růst reálných mezd atd., můžeme říci, že Babiše poslalo k moci přání, aby sociálně-demokratický rozvoj pokračoval.

II. Otázka, proč se onen sentiment nezhmotnil v politickou volbu ČSSD (ANO vyluxovalo elektorát ČSSD, která skončila s historicky nejhorším výsledkem, se ziskem 7,27 procenta hlasů), má následující odpověď: protože si Babiš

² Ve druhém čtvrtletí rostly mzdy v podnikové a firemní sféře čtyřikrát rychleji, než byl průměrný růst mezd v EU. Jde-li o veřejnou sféru, postupně rostly od roku 2014 platy ve školství, zdravotnictví, správě, bezpečnostních sborech, kultuře a sociálních službách, bezpečnostních složkách...

nejenže zvládl přisvojit vývoj posledních let, ale protože se mu vyplatil důraz na to, že se prezentoval jako manažerská „alternativa“ k tradičním stranám a „alternativa“ ke korupci. To byl druhý faktor jeho podpory.

Na posledním místě rozhodně není fakt, který z úzkého českého pohledu upozaděně zánikává vedle silně rezonující otázky Babiš – korupce a Babiš – vytlačení tradičních stran, který je však mnohem generálnější: Babiš dávkovaně vycházel vstříc nacionalistickým náladám ve formě protibruselských³ a proti-přistěhovaleckých postojů. Ty jsou pevnou linkou spojeny se stále nezapomenutou kocovinou z poslední krize, kterou třída silně vnímala jako importovanou ze zahraničí – ona zkušenost se pak překloupila do požadavku úzkostlivě bránit „národní“ „společenství“ proti všemu dalšímu problematickému, co se za naše hranice chystá dostat *zvenku* (uprchlíci, terorismus, dohlížející oko Bruselu...). Občanská společnost, včetně pracující třídy, se rozhodla zabarikádovat v „národním“ prostoru v iluzi, že se tak vyhne rozporům, které s sebou *globální* nadvláda kapitálu nese.⁴ Výsledek voleb formalizuje nacionalistickou touhu občanské společnosti po sociální demokracii udržované na bráně národní základně: „naši“ národní prosperitu je třeba bránit před Evropou a migranty.⁵

³ Potřebu distancovat se od Bruselu cítily všechny politické strany. Distanc měl velkou širokou škálu, vešla se však na ni i ještě nedávno bezvýhradně pro-EU TOP 09 (se sloganem „EU se musí změnit. Ale s námi.“).

⁴ Proto je zásadním úkolem víc než jindy, aby pracující viděli, nejprve „svou“ továrnu a poté i sektor či celou ekonomiku, v rámci světového trhu a chápali své postavení napojené na podmínky a pracující z jiných částí téhož výrobního procesu, nikoli optikou „národní ekonomiky“.

⁵ Dvě poznámky: Migranti do Česka nemířili a nemíří. A česká ekonomika je pevně spojená s evropským trhem (po zavedení Schengenu stoupl v letech 2005 až 2014 zahraniční obchod o 70 procent) a výrobním cyklem, stejně jako s financemi. Více viz *Migrant question: the reality of the labour market versus the nationalism of civil society*, KPK/MC, 2016.

K tomu připočteme nezbytný doplněk – náladu stranicí vládě tvrdé ruky, která byla v Babišově případě ztělesněna dokonce v přísné ruce miliardáře, který slibuje, že bude řídit stát stejně efektivně a bez zbytečných debat, jako svůj byznys (a který to prokázal například zavedením EET).

Přitom všem však nelze tvrdit, že by byl Babiš Orbánem, Kaczyńským nebo Trumpem nebo Le Penem. Není ideolog. Rozhodně však není ani českou verzí Macrona, jak je někdy označován a za jehož inspirátora se naopak on sám označil. Zatímco Macron má ambice hlubokých inovací a modernizací (posílení role státu jako individuálního kapitalisty, užší přizpůsobení pracovního trhu potřebám kapitálu, centralizace státních těles, zjednodušení a zefektivnění odborové struktury atd.), Babišovo heslo „řídít stát jako firmu“ je zatím jen kořistnickou intervencí soukromého kapitálu do státu (za současné politické intervence do jím vlastněných médií) a obměnou krve v žilách parlamentní demokracie.

III. Kromě Babišova ANO však mají volby ještě jednoho vítěze: odbory. Zznamenejme, že jejich šéf Středula se svým vlivem nepřispěchal výrazně na pomoc sociální demokracii, zatímco ji její pochybné vyhlídky potřebovaly rozhodně více než jindy.⁶

O vítězství, které odborům média připsala ještě před volbami, se tedy halasnou podporou levice, která utrpěla porážku, nepřipravily. Současnou situaci je nutné vidět jako zlomový okamžik – došlo k převrácení poměru sil: odbory jsou silnější než sociálnědemokratická strana.

⁶ Při poslední prezidentské volbě odbory výslovně vyzvaly k hlasování pro současného prezidenta Miloše Zemana. Při minulých poslaneckých volbách vyzvaly k hlasům pro levicové strany. Letos konstatovaly, že zatímco plány ČSSD omezí rozpočtové příjmy o 75 mld. korun, plány ANO o 95 až 137 mld. korun.

I úspěch odborů je však přitom následkem hospodářské konjunktury. Zvyšování mezd, o něž se rostoucí renomé odborů opírá, není výsledkem stávek, ale vyjednávání. Je evidentní reakcí firem na akutní nedostatek pracovní síly.⁷ Důvodem růstu mezd není bojová mobilizace továrních hal, nemocničních oddělení, školních kabinetů či supermarketů zdola, ale omezení, které vyprázdňuje pracovního trhu představuje pro růst zisků firem.

I tak se však podmínky na trhu s pracovní silou promítly do dění na pracovištích, viděli jsme několik odborových sporů s firmami. Odbory boomu a nastavení pracovního trhu využily k nadechnutí se (v některých sektorech a pracovištích a v některých vůbec).⁸ Stávají se součástí občanské společnosti, integrujícím zprostředkujícím článkem mezi pracujícími, individuálními kapitály a státem. Nástrojem integrace pracující třídy do managementu kapitalistických vztahů.

Jejich dnešní postavení je vyjádřením aktuální praktické sociálnědemokratické konstelace vztahů společnosti kapitálu (která je jejich nepřekročitelným limitem, jak musí zdůraznit komunistická kritika). Zatímco formální politická strana sociální demokracie zkolabovala, odbory se pomalu stávají ztělesněním společenské sociální demokracie. Babiš má dobré předpoklady, mzdy i ekonomika rostou, aby se stal politickým vyjádřením sociální demokracie. Stále více však na tomto poli budou hrát i odbory.⁹

⁷ Podle Svazu průmyslu a dopravy chybí firmám 200 tisíc pracujících. V posledním čtvrtletí roku 2015 to bylo podle dat Úřadu práce 103 tisíc.

⁸ ČMKOS tvrdí, že během kampaně Konec levné práce vstoupilo do odborů téměř 27 tisíc lidí a vzniklo 202 nových odborových organizací.

⁹ Aktuální odborová vyjádření nenechávají místo pro pochyby, že oním směrem míří. Odbory a tripartita by mohly zajistit potenciální menšinové vládě stabilitu, nabízí Štědula.

IV. Pokud u Babišova ANO zakotvily mnohé hlasy spokojenosti (ačkoli nejen ty¹⁰) s roky boomu, přetavily se hlasy těch, na něž se při konjunktře nedostalo,¹¹ do hlasů pro rasistickou SPD (celkem 10,64 procenta). Nadprůměrné výsledky vykázala v Ústeckém (12,95 procenta), Moravskoslezském (13, 59 procenta) a Karlovarském kraji (12,47 procenta), všechny jsou přitom oblastmi s největší koncentrací Romů. Kromě anti-uprechlického rasismu SPD sázela i na rasismus anti-romský.

Její volební zisky zvětšil příchod nacionalistických ex-voličů stalinistů a DSSS (ta měla v oněch třech zmíněných regionech ve volbách 2013 největší podporu, letos výrazně propadla; zdá se, že ambicím DSSS a dalších marginálních ultrapravicových uskupení pro teď odzvonilo a jejich potenciál pohltil Okamura).

V. Kapitál výsledek voleb přivítal. Agentura Moody's předpokládá vstřícnou politiku k podnikatelskému sektoru, zeštíhlení vlády, lepší výběry daní a navýšení výdajů na dopravní infrastrukturu. Podle analytičky Reiffeisenbank si firmy slibují od ANO snížení daňové zátěže včetně pojistných odvodů, silnější vládní investiční politiku (například v infrastruktuře), odložení přijetí eura.

¹⁰ Nejvýraznějších zisků dosáhlo ANO v Ústeckém kraji (37,55 procent), Moravskoslezském kraji (35,42 procent) a Karlovarském (35,42 procent). Ústecký a Moravskoslezský vykazuje nejvyšší nezaměstnanost (6,4, resp. 6,2 procenta v červnu 2017), zároveň však oba regiony zaznamenaly její výrazný pokles ve srovnání s rokem 2013 (z 11,1 procenta, resp. 9,8 procenta). V Karlovarském kraji je nejnižší průměrná mzda v republice, zato však zaznamenala v červnu 2017 nejvýraznější nárůst.

¹¹ V Česku je například 9,7 procenta obyvatel ohroženo příjmovou chudobou (byť patří údaj k nejnižším v Evropě), třetina obyvatel by si nemohla dovolit neočekávaný výdaj ve výši 9 900 korun. Podle březnových statistik se vede na 4,5 milionu exekucí proti 834 tisícům dlužníků. Indikátor sociálního vyloučení však byl v Česku v roce 2015 hluboce pod evropským průměrem (23,7 procenta), činil 13,3 procenta.

Hospodářská komora po nové vládě požaduje zachování proevropského kurzu, nespíchání s eurem, snižování odvodů na zdravotní a sociální pojištění, zastavení „administrativního tlaku na růst mezd“ a plošného zvyšování platů a změnu „přebujelého sociálního modelu“, který umožňuje přežívání „parazitů“.

VI. Radikální levice na materiální terén, na němž se postojí třídy formovaly, nedohlédla. Má tendenci ho zaměňovat se světem „hrdinů kapitalistické práce“,¹² jejichž podmínek se chopila jako generálního obrazu třídní kompozice a vytěsnila, že existují celé další sektory dělnické třídy, jimž konjunktura přinesla zlepšení materiálních podmínek.¹³

Ostatně, více než třídní kompozice, organizace kapitálu a dělnické vnímání ji zajímá projekce na onu nejzprostředkovanější úroveň státní politiky. Máme však litovat, že byla kmotrovská korupce prováděná sociálně demokratickou stranou nahrazena Babišovou přímější korupcí, že bylo národovectví a xenofobie KSČM nahrazeno národovectvím a xenofobií SPD?

Povolební šok, deprese a návrhy radikální levice, té, která by chtěla být parlamentní, ale i té, která se označuje za mimoparlamentní či dokonce protiparlamentní, svědčí o tom, jak hluboce je její čtení politické nálady třídy a její obecná politická představitost spojena s parlamentní demokracií.¹⁴ A jak je vzdálena perspektivě

dělnické autonomie, dělnické nezávislosti, která je jediným nástrojem, s nímž může pracující třída, nezávisle na státu, tedy na stranách a odborech, hájit své zájmy a potřeby nejen v době konjunktury, ale též v další sestupné fázi kapitalistického cyklu.

Spíše než aby interpretace voleb radikální levice sloužily k pochopení situace, svědčí o tom, že radikální levice je „radikální“ levicí státu.

5. listopadu 2017

**Kolektivně proti kapitálu (KPK)/
Mouvement Communiste (MC)**

¹² Novinové a filmové svědectví novinářek Saši Uhlové a Apoleny Rychlíkové o práci ve špatně placených provozech (drůbežárna, prádelny v nemocnici...).

¹³ Opravdu, zdá se, že pro radikální levice je myslitelná kritika kapitalismu pouze v případě, že udržuje dostatečnou část lidí v materiální nouzi. Moralismus a povrchnost takové „kritiky“ jsou zjevné.

¹⁴ Parlamentní zastoupení je radikální levice tak drahé, že se v ní dokonce objevují hlasy, podle nichž by se cestě ode dna vzhůru mělo napomoci úmyslným upozadováním otázek, jako je diktatura patriarchy, rasismus nebo ekologická destrukce. O tom, jakou překážkou je pro bojové uvědomění stereotyp ženské podřízenosti mužům, přitom mohou vyprávět například rebelující zdravotní sestry v západních Čechách. Ovšem samozřejmě, ony s ní

bojují prakticky a ve zcela jiném rámci než levice, v rámci třídního boje.